Nr 109.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bidrag och lån för ändrad organisation vid skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall; given Stockholms slott den 14 februari 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sven Lübeck.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 14 februari 1930.

Närvarande:

Statsministern Lindman, ministern för utrikes ärendena Trygger, statsråden Lübeck, Beskow, Lundvik, Borell, von Steyern, Malmberg, Lindskog, Bissmark, Johansson, Dahl.

Departementschefen, statsrådet Lübeck anför:

Vid anmälan i statsrådet den 3 januari 1930 av de frågor, som tillhöra regleringen för budgetåret 1930/1931 av utgifterna under femte huvudtiteln, meddelade jag vid behandlingen av det under avdelningen fattigvård och barnavård upptagna ordinarie förslagsanslaget till skyddsuppfostran (punkt 41), att särskilda sakkunniga uti ett den 24 oktober 1929 avgivet betänkande framlagt förslag till ändringar i avseende å organisationen vid skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall. Med anledning därav förklarade jag mig

hava för avsikt att med utgångspunkt från betänkandet och däröver avgivna yttranden föreslå Kungl. Maj:t att till årets riksdag avlåta proposition i det av de sakkunniga behandlade ämnet ävensom i vissa andra därmed sammanhängande frågor.

Vad angår nyssnämnda anslag till skyddsuppfostran anfördes i statsverkspropositionen, att de sakkunniga ifrågasatt vissa jämkningar i avseende å normerna för användande av det belopp av 41,100 kronor, som från anslaget utginge såsom bidrag till avlöningar å vissa befattningar vid skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall. Då emellertid de sakkunnigas förslag icke avsåge att rubba totalbeloppet av nämnda bidrag för nästa budgetår, syntes förslaget icke böra utgöra hinder för att anslagets storlek definitivt bestämdes redan i förslaget till riksstat för nästa budgetår. I enlighet med min hemställan framlade också Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen slutligt förslag beträffande anslaget.

De sakkunnigas betänkande innefattar förslag till ändringar av organisationen vid skyddshemmet i avseende å förläggningsanordningarna och elevernas yrkesutbildning. I sammanhang därmed har frågan om arten och antalet av erforderliga befattningar vid skyddshemmet varit föremål för behandling. I vad mån statens medverkan kunde erfordras för bestridande av kostnaderna för vissa omändringsarbeten, som föreslagits i samband med den förordade nya ordningen beträffande elevernas förläggning, har synts de sakkunniga kunna bedömas först sedan föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina, vilken äger ifrågavarande skyddshem, haft tillfälle att yttra sig i frågan.

Styrelsen för ifrågavarande förening har i anledning därav i skrivelse den 5 november 1929 på begäran avgivit utlåtande över de sakkunnigas betänkande och därvid tillika gjort framställning i syfte att bereda föreningen medel till utförande av de av de sakkunniga föreslagna arbetena ävensom till understödjande i andra avseenden av föreningens verksamhet vid skyddshemmet.

Sedan i övrigt infordrade utlåtanden i antydda ämnen nu avgivits, anhåller jag att få anmäla förevarande spörsmål till slutlig prövning.

Jag torde härvid till en början få i korthet redogöra för gällande bestämmelser i fråga om skyddshemsverksamheten ävensom det av föreningen drivna skyddshemmets ändamål, beviljade särskilda statsunderstöd, årliga statsbidrag m. m.

Gällande bestämmelser om skyddshemsverksamheten.

De huvudsakliga bestämmelserna om skyddshem och vanartade barns omhändertagande å skyddshem äro givna i lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård, vilken lag trädde i kraft den 1 januari 1926.

Enligt 43 § 1 mom. i nämnda lag skall för varje landstingsområde samt för varje stad, som ej deltager i landsting, finnas skyddshem med erforderligt antal platser. Två eller flera landsting eller städer av nyss angivet slag eller landsting och dylik stad må förena sig om gemensamt skyddshem.

I nämnda lagrum omförmälda. s. k. vanliga skyddshem äro avsedda för sådana vanartade, som å ena sidan ej lämpligen kunna anförtros åt enskilda hem eller barnhem men å andra sidan ej behöva vård å särskilda skyddshem.

Enligt 43 § 2 och 3 mom. i lagen skola nämligen vissa grupper av vanartade, vilka icke lämpa sig för vård i vanliga skyddshem, där så kan ske uppfostras avskilda från andra vanartade i särskilda, av staten eller annan upprättade skyddshem eller avdelningar av skyddshem (centralanstalter). I 2 mom. avses sådana vanartade barn, vilka på grund av sin ålder eller vanartens beskaffenhet böra uppfostras avskilda från andra; 3 mom. har avseende å sådana vanartade barn, som äro behäftade med kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller annan kroppslig eller andlig brist eller svaghet. Bedömandet huruvida ifrågavarande vanartade böra intagas i särskilt skyddshem tillkommer i första hand vederbörande barnavårdsnämnd.

Beslut om utskrivning av skyddshemselev meddelas av skyddshemmets styrelse. Slutlig utskrivning skall enligt 46 § i regel äga rum senast vid fyllda 18 år men kan i vissa fall uppskjutas intill fyllda 21 år.

Enligt bestämmelserna i kungörelse den 8 maj 1925 (nr 131) om statsbidrag till vissa kostnader enligt lagen om samhällets barnavård m. m. äger styrelse för skyddshem — såväl när det gäller vanligt skyddshem som centralanstalt — att för skyddshemselev uppbära *årligt statsbidrag*, om eleven uppfostras inom skyddshemmet med 200 kronor och om han uppfostras utom detsamma med 50 kronor eller det lägre belopp, vartill i någotdera fallet kostnaden uppgått (§ 2). Vidare äger styrelse för skyddshem att av vederbörande barnavårdsnämnd uppbära *årlig skyddshemsavgift* för skyddshemselev, uppfostrad inom hemmet, med 1,000 kronor och för skyddshemselev, uppfostrad utom hemmet, med 300 kronor eller det lägre belopp, vartill i någotdera fallet kostnaden uppgått efter avdrag av statsbidraget (§ 7).

I proposition nr 150 vid 1924 års riksdag med förslag till lag om samhällets barnavård framlades en plan till lösning av anstaltsfrågan för sådana elever, som borde uppfostras avskilda från andra. I propositionen uttalades, att den uppfostringsverksamhet, varom här vore fråga, borde anförtros åt därför lämpade enskilda föreningar eller stiftelser i dem redan tillhöriga eller av dem för ändamålet anordnade anstalter. I samband härmed meddelades bland annat, att underhandlingar upptagits med föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina i syfte att utverka föreningens medgivande till att å åkerbrukskolonien Hall anordna en centralanstalt för gossar. Nyssnämnda plan, som vann riksdagens godkännande, har sedermera fullföljts genom slutande av överenskommelser mellan staten samt dylika föreningar och stiftelser i nämnda syfte.

Förslaget till överenskommelse i sådant hänseende med ifrågavarande förening avsåg omhändertagande av manliga vanartade till ett antal av omkring 235, eventuellt 260. Sedan förslaget i huvudsak vunnit godkännande

av 1925 års riksdag, blev den definitiva överenskommelsen sluten den 12 juni 1925.

Tidigare beviljade statsunderstöd m. m.

I samband med denna uppgörelse ävensom senare har av staten lämnats understöd till åkerbrukskolonien Hall på flera olika sätt.

I det följande torde jag behöva uppehålla mig endast vid de understöd — av föreningen uppburna lån och för närvarande utgående särskilda statsbidrag — som äro av betydelse för belysande av föreningens nuvarande mellanhavanden med staten i ekonomiskt avseende. Beträffande arten och storleken av övriga understöd har redogörelse lämnats i den till 1929 års riksdag avlåtna propositionen nr 140, till vilken jag tillåter mig hänvisa.

Bestämmelserna om nyssnämnda lån och statsbidrag äro givna *dels* i förberörda överenskommelse den 12 juni 1925, *dels* i Kungl. Maj:ts brev den 29 juni 1926, *dels ock* i Kungl. Maj:ts brev den 24 maj 1929.

Nyssnämnda *överenskommelse den 12 juni 1925* är av följande lydelse.

1. Föreningen åtager sig att från ingången av år 1926 å sitt skyddshem åkerbrukskolonien Hall för skyddsuppfostran mottaga

a) till det antal, som koloniens nuvarande byggnader medgiva, *dels* vanartade gossar under 15 år, vilka på grund av vanartens beskaffenhet anses böra intagas i skyddshem eller skyddshemsavdelning, som avses i 43 § 2 mom. i lagen om samhällets barnavård, *dels ock* sådana vanartade, som på grund av kroppslig sjukdom eller psykisk undermålighet anses böra intagas i skyddshem eller skyddshemsavdelning, varom förmäles i 43 § 3 mom. i samma lag, samt

b) intill 50 vanartade över 15 år, vilka anses böra intagas i skyddshem eller skyddshemsavdelning, som avses i 43 § 2 mom. nämnda lag.

2. a) För elever av sistnämnda kategori uppför föreningen i enlighet med av Kungl. Maj:t godkänd plan nödiga byggnader å ett till jordbrukskolonien hörande jordområde vid Långängen, som avfattats å två av distriktslantmätaren O. A. Lindén år 1925 upprättade kartor och innehåller 3 hektar 54 ar 10 kvadratmeter.

b) För uppförande av nämnda byggnader beviljar Kungl. Maj:t föreningen ett lån av statsmedel å 200,000 kronor att uppbäras och åtnjutas under följande villkor, nämligen:

att av lånebeloppet den 31 juli 1925 utbetalas 125,000 kronor för uppförande av nybyggnader för 25 elever samt återstående beloppet 75,000 kronor, då antalet elever av ifrågavarande kategori stigit över 25 och Kungl. Maj:t på anmälan av föreningen förklarat hinder ej möta för uppförande av nybyggnader för ytterligare 25 elever,

att till säkerhet för lånet lämnas i föreningens fastigheter 1 mantal Hall nr 1, 1 mantal Hall nr 2, 1 mantal Hall nr 3, 1 mantal Håga nr 1 och 1 mantal Hågelby nr 1 i Östertälje socken meddelade inteckningar å tillhopa 200,000 kronor, liggande närmast efter 200,000 kronor,

att föreningen vid lyftande av ovannämnda belopp av 125,000 kronor och 75,000 kronor avlämnar av föreningen utfärdade förbindelser å dessa belopp jämte sådana inteckningar, som förut angivits, till motsvarande belopp,

att ränta å lyftat lånebelopp efter en räntefot av fem procent skall erläggas första gången den 31 december 1925 och sedan halvårsvis varje år den 30 juni och den 31 december, till dess lånet blivit till fullo guldet,

samt att lånet skall återgäldas i sammanhang därmed att förevarande avtal upphör att gälla utan att nytt avtal träffas mellan staten och föreningen

rörande användningen av de i a) avsedda byggnaderna; dock att, om förevarande avtal upphör till följd av uppsägning från statens sida utan att nytt avtal rörande nämnda byggnaders användande träffas mellan staten och föreningen, dessa byggnader jämte det i a) omförmälda jordområdet skola övertagas av staten mot återställande av de för lånet utfärdade förbindelser jämte till säkerhet därför lämnade inteckningar, därvid den fastighet, som sålunda skall överlämnas till staten, icke må vara besvärad av någon inteckning.

3. För de i mom. 2 avsedda nybyggnaderna erlägger staten årlig hyra, som, då nybyggnader för 25 elever tagits i bruk, uppgår till 8,750 kronor, och, sedan nybyggnader för ytterligare 25 elever tagits i bruk, till 14,000 kronor. Hyran erlägges halvårsvis i förskott, första gången den 31 december 1925.

4. Föreningen äger för varje i skyddshemmet intagen eller därifrån villkorligt utskriven elev uppbära den skyddshemsavgift och det statsbidrag, vartill skyddshem i allmänhet äro berättigade.

5. Sedan av de i mom. 2 avsedda nybyggnader sådana för 25 elever tagits i bruk, är föreningen berättigad till ersättning av statsmedel med 700 kronor för år räknat för varje ej belagd plats. Sedan nybyggnader för ytterligare 25 elever tagits i bruk, erhåller föreningen ersättning av statsmedel med 500 kronor för år räknat för en var av ifrågavarande 50 platser, som icke är belagd. Ersättning enligt detta moment utgår endast för de tider av året, då plats icke är belagd.

6. Denna överenskommelse gäller till den 1 januari 1936, då densamma upphör, i händelse uppsägning från någondera sidan skett minst ett år före nämnda dag. Sker ej sådan uppsägning, förblir överenskommelsen gällande i ytterligare 10 år och så vidare på enahanda villkor.

Av denna överenskommelse framgår, att i gengäld för de förpliktelser till omhändertagande av vissa kategorier vanartade, som föreningen gentemot staten åtagit sig, staten tillförsäkrat föreningen särskilda förmåner, nämligen ett lån å 200,000 kronor till uppförande av anstaltsbyggnader för intill 50 vanartade elever över 15 år, årlig hyra uppgående till 8,750 kronor eller 14,000 kronor efter det nybyggnader för 25, respektive 50 dylika elever tagits i bruk, samt ersättning för obelagda platser inom dessa byggnader enligt närmare angivna grunder. Lånet skulle få åtnjutas i två poster, den ena å 125,000 kronor omedelbart och återstående 75,000 kronor, då elevantalet stigit över 25 och i anledning därav nybyggnader för ytterligare 25 elever planerades. Nyssnämnda s. k. hyresbelopp äro beräknade efter 7 % å 125,000, respektive 200,000 kronor. Av lånet har hittills endast den första posten å 125,000 kronor uppburits, och hyran utgår följaktligen med 8,750 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1925 gjorde föreningen framställning om bistånd från statens sida, eventuellt genom att staten övertoge egendomen och verksamheten vid Hall.

I anledning av berörda framställning tillkallade dåvarande chefen för socialdepartementet, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, tre sakkunniga med uppgift att biträda med verkställande av en undersökning angående föreningens ekonomiska ställning och lantegendomen Halls tillstånd, skötsel och värde.

De sakkunniga avgåvo den 9 december 1925 yttrande jämte förslag i ämnet.

I sitt yttrande föreslogo de sakkunniga på skäl, för vilka närmare redogjorts i proposition till 1926 års riksdag (nr 124), till vilken jag tillåter mig att hänvisa, ett bispringande av föreningen från statens sida i form av dels statslån och dels årligt statsbidrag. Här vill jag beträffande innehållet i de sakkunnigas yttrande nämna, att enligt en av de sakkunniga förslagsvis uppgjord stat, som intagits i nyssnämnda proposition, anstaltens inkomster och utgifter kunde väntas balansera vid ett beräknat genomsnittligt elevantal av 200. Beträffande den erforderliga statshjälpen ansågo de sakkunniga, att det begärda *statslånet* icke kunde sättas till lägre belopp än 350,000 kronor. I fråga om säkerhet, räntefot m. m. tänkte sig de sakkunniga, att de grunder, som fastställts beträffande det tidigare, i avtalet den 12 juni 1925 omförmälda statslånet å 200,000 kronor, i tillämpliga delar borde följas.

I yttrande över det av de sakkunniga avgivna förslaget förordade statskontoret på närmare angivna skäl, att föreningen, som för det i enlighet med överenskommelsen den 12 juni 1925 redan uppburna lånebeloppet till statskontoret avlämnat inteckningar i fastigheterna å tillhopa 125,000 kronor, skulle tillförbindas att till säkerhet för dels det nya låneunderstödet, dels ock nyssnämnda belopp av 125,000 kronor avlämna ytterligare inteckningar i fastigheterna till belopp, som erfordrades för att hela inteckningssäkerheten skulle uppgå till (125,000 + 350,000) 475,000 kronor, gällande med bästa förmånsrätt.

Vad därefter *det årliga bidraget* beträffar, skulle detsamma enligt de sakkunnigas förslag lämnas dels såsom ytterligare hyresbidrag och dels såsom avlöningsbidrag. Hyresbidraget skulle utgå för de lokaler inom de nuvarande anstaltsbyggnaderna vid åkerbrukskolonien Hall, som avsåges för de i mom. 1 under a) av överenskommelsen den 12 juni 1925 omförmälda eleverna, d. v. s. vissa vanartade under 15 år samt med kroppslig sjukdom eller psykisk undermålighet behäftade vanartade. Lönebidraget skulle användas till avlöningar till sådana befattningshavare vid anstalten, på vilka uppfostringsarbetet i huvudsak vilade. Det nya hyresbidraget föreslogs till 24,500 kronor — motsvarande 7 % å det förordade lånebeloppet 350,000 kronor — och avlöningsbidraget till högst 41,160 kronor, allt för år räknat. Vid beräknandet av storleken av det för anstalten nödvändiga årliga understödet utgingo de sakkunniga, som framgått av vad nyss nämndes, från att ett medeltal elever av 200 kunde påräknas.

Vid ärendets föredragning i statsrådet den 12 februari 1926 — *proposition nr 124 år 1926* — anförde dåvarande chefen för socialdepartementet, bland annat, att han funnit de av de sakkunniga för statslån samt hyres- och avlöningsbidrag föreslagna beloppen övertygande motiverade och väl avvägda, varför han förordade, att föreningen lämnades statligt understöd i sålunda angivna former och med i varje fall föreslagna belopp. I fråga om räntefot, säkerhet m. m. för lånet gav han jämväl de sakkunnigas förslag sin anslutning, dock med en jämkning som av statskontoret föreslagits i syfte att bereda inteckningssäkerhet med bästa rätt för såväl lånet å 350,000 kro-

nor som det belopp å 125,000 kronor av det äldre lånet, vilket lyftats för att användas för ett första utbyggande av anstalten enligt överenskommelsen den 12 juni 1925.

Ifrågavarande proposition vann i huvudsak *riksdagens* godkännande *(skrivelse nr 235 år 1926)*. Riksdagen anförde emellertid bland annat följande.

Ehuru riksdagen för närvarande ansett sig böra godkänna den av departementschefen föreslagna formen för det statliga ingripandet, hade riksdagen, som ävenledes funnit någon begränsning av det ifrågasatta lånebeloppet icke böra ske, därest en effektiv hjälp nu skulle lämnas föreningen, likväl icke kunnat undgå att finna starka skäl tala för att staten inköpte egendomen och helt övertoge verksamheten vid densamma. Riksdagen ville erinra, att föreningen så sent som den 31 augusti 1925 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt, att staten måtte inköpa Hall med där anlagda åkerbrukskoloni jämte döda och levande inventarier för en kontant köpesumma av 500,000 kronor och på de villkor i övrigt, som kunde komma att träffas. Till de villkor, departementschefen föreslagit för lånets erhållande och mot vilka riksdagen icke haft något att erinra, syntes därför enligt riksdagens mening böra läggas det förbehåll, att staten skulle äga rätt att inköpa egendomen för den köpesumma, som i berörda skrivelse stipulerats. Givetvis borde därvid det ifrågasatta nya lånet av statsmedel gå i avräkning å köpeskillingen. — Villkoren för det årliga statsbidragets åtnjutande hade icke givit riksdagen anledning till erinran.

Det må här tilläggas, att i statsutskottets utlåtande i frågan gjorts ett uttalande till förmån för mera omedelbart statsinköp av anstalten, vilket uttalande emellertid av riksdagen uteslöts i dess skrivelse.

Genom *brev den 29 juni 1926* beviljade härefter Kungl. Maj:t på de villkor departementschefen föreslagit, med tillägg av det av riksdagen föreslagna förbehållet, föreningen ett lån av statsmedel å 350,000 kronor. Villkoren voro av följande lydelse.

1. Vid lyftande av ifrågavarande lånebelopp å 350,000 kronor, vilket må äga rum efter ingången av budgetåret 1926/1927, skall föreningen avlämna *dels* av föreningen utfärdad förbindelse å detta belopp, *dels ock* ej mindre till säkerhet för nämnda lånebelopp än även till ytterligare säkerhet för det belopp å 125,000 kronor, som föreningen uppburit av det i överenskommelsen den 12 juni 1925 omförmälda statslånet å 200,000 kronor, i föreningens fastigheter 1 mantal Hall nr 1, 1 mantal Hall nr 2, 1 mantal Hall nr 3, 1 mantal Håga nr 1 och 1 mantal Hågelby nr 1 i Östertälje socken meddelade inteckningar å tillhopa 350,000 kronor, gällande med bästa förmånsrätt, frånsett dels Kungl. Maj:t och kronan, såsom ägare av Älvkarleby vattenfall och därinvid belägna fastigheter, till säkerhet för kraftledningsservitut enligt kontrakt den 12 april 1921 mellan vattenfallsstyrelsen och föreningen beviljad inteckning, dels ock till säkerhet för berörda lånebelopp å 125,000 kronor redan avlämnade inteckningar å sistnämnda belopp.

2. Ränta å lyftat lånebelopp skall efter en räntefot av fem procent erläggas första gången den 31 december 1926 och sedan halvårsvis varje år den 30 juni och den 31 december, till dess lånet blivit till fullo guldet.

3. Staten — som enligt mom. 2 b) i överenskommelsen den 12 juni 1925 skall, därest överenskommelsen upphör till följd av uppsägning från

statens sida utan att nytt avtal träffas rörande användningen av de i mom. 2 a) i överenskommelsen avsedda byggnader, övertaga dessa byggnader jämte det för byggnadernas uppförande avsedda, under samma mom. 2 a) närmare omförmälda, till jordbrukskolonien hörande jordområde om 3 hektar 54 ar 10 kvadratmeter mot återställande av den för det föreningen för uppförande av ifrågavarande byggnader beviljade statslånet å 200,000 kronor utfärdade förbindelsen jämte till säkerhet därför lämnade inteckningar — skall äga att för en köpesumma av 500,000 kronor och på de villkor i övrigt, som må kunna träffas, inköpa här omförmälda fem fastigheter, med undantag av nyssberörda jordområde om 3 hektar 54 ar 10 kvadratmeter med därå uppförda byggnader — vilka fastigheter, var och en om ett mantal, tillhopa utgöra egendomen Hall — med å egendomen anlagd åkerbrukskoloni jämte döda och levande inventarier, varvid statslånet å 350,000 kronor må gå i avräkning å köpeskillingen; skolande följaktligen vad i denna punkt föreskrivits icke verka rubbning i omförmälda bestämmelser angående statens övertagande av viss del av egendomen i överenskommelsen den 12 juni 1925.

Samtidigt medgav Kungl. Maj:t enligt riksdagens beslut, att *hyra* finge utgå med 24,500 kronor årligen samt *bidrag till avlöningar* med sammanlagt 41,100 kronor.

I det av Kungl. Maj:t samma den 29 juni 1926 fastställda reglementet för anstalten är bland annat föreskrivet, att styrelsen skall bestå av fem personer, av vilka Konungen utser tre, bland dem en att vara styrelsens ordförande, samt föreningen de övriga två.

I skrivelse den 9 februari 1929 gjorde föreningen framställning i syfte att bereda föreningen ytterligare medel till understödjande av dess verksamhet vid åkerbrukskolonien Hall. Härvid framhöll föreningen bland annat, att institutionen efter infriandet av vissa äldre skulder råkat i ytterligare gäld, vilket förhållande huvudsakligen syntes kunna hänföras till nedgången i elevantalet med därav följande minskning av inflytande elevavgifter.

Vad angår det närmare innehållet av föreningens skrivelse ber jag att få hänvisa till propositionen nr 140 vid 1929 års riksdag. Här vill jag endast erinra om att föreningen för erhållande av de behövliga medlen för anstaltens drivande framlade tre alternativa förslag, nämligen erhållande av lotterimedel eller utbyte av vissa av de till staten med bästa förmånsrätt lämnade inteckningarna mot inteckningar med sämre rätt, detta för möjliggörande för föreningen att erhålla lån å annat håll, eller ock medgivande för riksgäldskontoret att ikläda statsverket garanti för ett lån till föreningen å det behövliga beloppet, 100,000 kronor, med ränta.

Uti den till 1929 års riksdag avlåtna *propositionen nr 140* fann jag mig böra tillstyrka statsingripande för att avhjälpa det ekonomiska nödläge, i vilket föreningen, enligt vad jag anförde, vid denna tidpunkt ovedersägligen befunne sig. Ehuru starka skäl syntes mig kunna anföras för ett av socialstyrelsen i avgivet utlåtande framlagt förslag, att skyddshemmet icke blott för vissa utan för alla obelagda platser skulle erhålla en ersättning, motsvarande de av elevantalet väsentligen oberoende allmänna omkostnaderna, i den mån de belöpte på dessa platser, ansåg jag mig sakna anledning att vid denna tidpunkt ingå på närmare behandling av berörda fråga. Ett definitivt stånd-

punktstagande till frågan om ytterligare statsåtgärder för understöd åt anstalten utöver den av styrelsen begärda hjälpen syntes mig nämligen böra anstå i avvaktan på *dels* genomförandet av vissa av styrelsen påtänkta omläggningar av rörelsen i skilda hänseenden, *dels ock* resultatet av den nu ifrågavarande utredningen av sakkunniga rörande viss omläggning av driften vid själva skyddshemmet.

Vid övervägande rörande vilken form, som vore den lämpligaste för att bereda föreningen hjälp med det begärda beloppet, ansåg jag mig på skäl, som närmare angåvos i propositionen, böra förorda, att staten, som för dittills beviljade lån hade inteckningar med bästa förmånsrätt i föreningens förut omförmälda fastigheter, medgåve sådan nedsättning av denna säkerhet, att föreningen finge en bottenінteckning å 100,000 kronor disponibel för belåning å annat håll, närmast hos pensionsförsäkringsfonden. Då denna utväg emellertid innebure ändring i de för redan lämnade statslån gällande villkoren, syntes mig riksdagens medgivande böra inhämtas.

I *skrivelse den 16 maj 1929* (nr 180) förklarade sig *riksdagen* ej hava kunnat undgå att hysa betänklighet mot den betydande statshjälp, som ifrågasattes, utan att samtidigt prövning verkställdes om anstaltens framtida drift och ställning. Med hänsyn till det föreliggande trängande behovet av statshjälp hade riksdagen emellertid ej velat motsätta sig, att dylik hjälp även vid detta tillfälle bereddes anstalten. Beträffande formen för densamma kunde riksdagen emellertid icke bifalla Kungl. Maj:ts framställning utan ansåge sig böra godkänna ett av riksgäldsfullmäktige i ärendet framfört förslag, att statshjälpen borde beredas i form av ett anslag till föreningen å 100,000 kronor att utgå av andra statsinkomster än lånemedel. Anslaget syntes dock riksdagen böra anvisas såsom lån mot inteckning i enlighet med principer, som förut tillämpats.

Härefter anförde riksdagen följande.

Såsom av statsrådsprotokollet framginge, berodde det ekonomiska nödläge, vari föreningen kommit, huvudsakligen på den opåräknade nedgången i antalet elever vid anstalten. I anledning därav ansåge riksdagen, att i samband med de i statsrådsprotokollet omförmälda undersökningarna i fråga om omläggning av anstaltens skötsel i skilda hänseenden, vilkas igångsättande synts riksdagen påkallat, det borde tagas under övervägande, huru anstalten i händelse av fortsatt ringa beläggning borde på lämpligaste sätt utnyttjas. Riksdagen ville slutligen erinra om det av 1926 års riksdag i skrivelse nr 235 gjorda uttalandet i frågan.

Genom *brev den 24 maj 1929* beviljade härefter Kungl. Maj:t, på sätt riksdagen föreslagit, föreningen ett lån av statsmedel å 100,000 kronor. De vid lånet knutna villkoren äro av följande lydelse.

1. Vid lyftande av ifrågavarande lånebelopp å 100,000 kronor, vilket må äga rum efter ingången av budgetåret 1929/1930, skall föreningen avlämna *dels* av föreningen utfärdad förbindelse å detta belopp, *dels ock* ej mindre till säkerhet för nämnda lånebelopp än även till ytterligare säkerhet för såväl det lånebelopp å 125,000 kronor, vilket föreningen uppburit på grund av bestämmelserna i brev den 12 juni 1925 angående överenskommelse med föreningen rörande skyddshem å åkerbrukskolonien Hall m. m., som det lånebelopp å 350,000 kronor, vilket föreningen uppburit enligt brev den 29

juni 1926 angående lån åt föreningen m. m., i föreningens fastigheter 1 mantal Hall nr 1, 1 mantal Hall nr 2, 1 mantal Hall nr 3, 1 mantal Håga nr 1 och 1 mantal Hågelby nr 1 i Östertälje socken meddelade inteckningar å tillhopa 100,000 kronor, gällande med förmånsrätt näst efter till säkerhet för berörda lånebelopp å 125,000 samt 350,000 kronor avlämnade inteckningar å sammanlagt 475,000 kronor.

2. Ränta å lyftat lånebelopp skall efter en räntefot av fem procent erläggas första gången den 31 december 1929 och sedan halvårsvis varje år den 30 juni och den 31 december, till dess lånet blivit till fullo guldet.

3. Därest staten begagnar sig av den staten enligt förenämnda brev den 29 juni 1926 tillerkända rätten att för en köpesumma av 500,000 kronor inköpa omförmälda fem fastigheter, tillhopa utgörande egendomen Hall — med undantag av visst i samma brev angivet jordområde med därå uppförda byggnader — med å egendomen anlagd åkerbrukskoloni jämte döda och levande inventarier, må såväl det förut beviljade statslånet å 350,000 kronor som ock det nu beviljade statslånet å 100,000 kronor gå i avräkning å köpeskillingen.

Tillkallande av sakkunniga.

Vad härefter angår tillkallandet av de av mig här förut omförmälda sakkunniga, vill jag erinra om att denna åtgärd närmast föranleddes av en till socialdepartementet den 15 oktober 1928 inkommen skrivelse från *statens inspektör för fattigvård och barnavård.*

I denna skrivelse meddelade inspektören, att han — sedan styrelsen för skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall funnit lämpligt att beträffande elevernas förläggning vidtaga anordningar, som i vissa avseenden vore stridande mot bestämmelserna i överenskommelsen den 12 juni 1925 — i skrivelse till styrelsen framhållit, att styrelsen, därest den i fortsättningen önskade tillämpa samma anordningar, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om medgivande till en däremot svarande förändring av nämnda överenskommelse.

Härefter anförde inspektören bland annat, att det syntes synnerligen angeläget, att frågan om den lämpligaste organisationen vid Hall, som ju vore den enda anstalten i riket för sådana gossar, som omförmäldes i 43 § 2 och 3 mom. i lagen om samhällets barnavård, och den lämpligaste förläggningen därstädes av det stora elevmaterialet gjordes till föremål för en sakkunnig utredning. I denna utredning syntes jämte de av styrelsen för Hall utsedda representanterna böra deltaga dels skyddshemsinspektören, som genom sin verksamhet torde hava den bästa överblicken över samtliga skyddshem i riket och deras arbetsmetoder, och dels någon i skötseln av en större dylik anstalt särskilt insatt person.

Vid anmälan i statsrådet den 2 november 1928 av ifrågavarande skrivelse hemställde jag om bemyndigande att tillkalla en sakkunnig att jämte skyddshemsinspektören överlägga med representanter för föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina angående frågor om organisationen vid skyddshemmet och förläggningen av eleverna därstädes. Denna hemställan vann Kungl. Maj:ts bifall.

På grund av detta bemyndigande tillkallade jag sistnämnda dag att — jämte skyddshemsinspektören — såsom sakkunnig fullgöra berörda uppdrag föreståndaren för Stockholms stads skyddshem å Skrubba A. M. Pehrling, vilken efter erhållet begärt entledigande den 8 februari 1929 efterträddes av direktören vid statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister H. P. Göransson.

Föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina har vid överläggningarna representerats av f. överdirektören V. E. Almquist och f. rektorn C. Svedelius.

Det av de sakkunniga sedermera avgivna yttrandet jämte förslag i ärendet är som nämnts dagtecknat den 24 oktober 1929.

Sakkunnigas yttrande.

I sitt yttrande hava de sakkunniga till en början lämnat en redogörelse för nuvarande förläggningsanordningar vid skyddshemmet.

Nuvarande förläggningsanordningar.

Av denna redogörelse framgår, att eleverna för närvarande äro förlagda dels till huvudanstalten, dels ock till de utanför huvudanstalten belägna elevhemmen Strandhem och Hågakolonien.

Härom anföra de sakkunniga i huvudsak följande.

Vid *huvudanstalten* funnes fyra logementsbyggnader, av vilka en — *skolbyggnaden* — inrymde skolsalar, sjukavdelning och isoleringsavdelning, under det att återstående tre byggnader, vilka benämndes *Tomtebo*, *Storgården* och *Holmia*, vore elevhem. Vart och ett av dessa elevhem inrymde i första våningen dagrum, verkstäder, förråd, bostäder för befattningshavare och dylikt. I andra våningen funnes förutom tvättrum m. m. en sovsal, som med hänsyn till golvyta och kubikinnehåll enligt de sakkunnigas mening rymde högst 55 elever. Samtliga dessa tre elevhem kunde alltså tillhopa mottaga högst 165 elever.

Ytterligare funnes vid huvudanstalten en *gymnastikbyggnad* ävensom en *köks- och matsalsbyggnad*, innehållande bland annat en matsal med omkring 200 platser.

Nu nämnda byggnader vore förlagda omkring en öppen grusplan, som tjänstgjorde som lek- och idrottsplan för skolan och de tre elevhemmen. Vid norra sidan av planen låge elevhemmen Storgården och Holmia och mellan dessa båda elevhem gymnastikbyggnaden. Elevhemmet Tomtebo, köks- och matsalsbyggnaden samt skolbyggnaden vore belägna vid planens södra sida.

På omkring 230 meters avstånd från huvudanstalten låge elevhemmet *Strandhem*, en mindre byggnad av trä. Byggnaden innehölle dagrum, diskkök, matsal samt sovrum för tillhopa 30 elever.

Vid Långängen — på omkring 2 kilometers avstånd från huvudanstalten — hade i enlighet med bestämmelserna i mom. 2 i överenskommelsen den 12 juni 1925 uppförts ett elevhem, *Hågakolonien*, avsett för 25 elever. Flertalet där intagna elever hade eget rum; byggnaden innehölle dessutom dagrum, matsal, köksavdelning samt personalrum.

Sammanlagda antalet nu befintliga vårdplatser vid skyddshemmet uppgår alltså enligt de sakkunnigas beräkningar till 220.

I fråga om nu nämnda byggnaders lämplighet såsom förläggningslokaler framhålla de sakkunniga, att elevhemmen Strandhem och Hågakolonien befunne sig i tillfredsställande skick, varemot de vid huvudanstalten befintliga byggnaderna i fråga om belägenhet och inredning i allmänhet vore mindre tillfredsställande. Sammanförandet av elever från huvudanstaltens tre elevhem, bland annat i gemensam matsal, hindrade sålunda, yttra de sakkunniga, en individualiserad behandling. Anordningen med stora gemensamma sovsalar motverkade likaledes möjligheten för personalen att få ett personligt grepp om den enskilde eleven, samtidigt som dessa salar till följd av sin

storlek saknade prägeln av hem. Dagrummens inredning vore mindre tilltalande, varjämte brist rådde på lätt tillgängliga snyggningsrum samt rum för torkning av våta klädespersedlar.

Verkstadslokalerna innehölle enligt de sakkunniga i allmänhet alltför små utrymmen.

Vad beträffar elevernas fördelning å olika elevhem erinra de sakkunniga om de bestämmelser härom, som äro intagna i förut återgivna överenskommelse den 12 juni 1925.

Av de sakkunnigas redogörelse framgår, att ifrågavarande föreskrifter tillämpats under tiden närmast efter Hågakoloniens färdigställande. Av sådana elever, som avses i 43 § 2 mom. i lagen om samhällets barnavård, förlades sålunda i enlighet med överenskommelsen de, som voro över 15 år, till Hågakolonien, och de yngre till huvudanstaltens tre elevhem. I elevhemmet Strandhem hade samtidigt anordnats förläggning för elever, behäftade med kroppslig sjukdom eller psykisk undermålighet.

Beträffande *sedermera vidtagna anordningar för elevernas förläggning* hava de sakkunniga bland annat erinrat, att på begäran av skyddshemmets styrelse Kungl. Maj:t genom beslut den 8 februari 1929 medgivit, att de å skyddshemmet intagna eleverna finge, utan hinder av bestämmelserna i förut berörda överenskommelse den 12 juni 1925, tills vidare intill den 1 juli 1929 försöksvis fördelas så, att till Hågakolonien förlades sådana elever som avsåges i 43 § 3 mom. i lagen om samhällets barnavård — elever, som lida av kroppslig sjukdom eller psykisk undermålighet — samt att av övriga elever — 43 § 2 mom. — de, som vore över 15 år, förlades till själva huvudanstalten och de yngre till den särskilda avdelningen Strandhem, med rätt dock för föreningens styrelse att under ifrågavarande tid även pröva andra förläggningsmöjligheter.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 5 juli 1929 får den sålunda försöksvis anordnade fördelningen av eleverna alltjämt vidare prövas, intill dess pågående utredning angående frågor om organisationen vid skyddshemmet och förläggningen av eleverna därstädes slutförts.

I enlighet med Kungl. Maj:ts nyssnämnda beslut förläggas numera, framhålla de sakkunniga, till Hågakolonien sådana elever, som lida av kroppslig sjukdom eller psykisk undermålighet. Även beträffande övriga elever följes i huvudsak den i Kungl. Maj:ts beslut angivna förläggningsanordningen, dock med den jämkningen, att uppdelningen av eleverna enligt 43 § 2 mom. sker icke vid 15 utan vid 14 års ålder, så att de elever, som äro över 14 år, förläggas till huvudanstalten och de yngre till elevhemmet Strandhem. Av huvudanstaltens tre elevhem tjänar ett såsom upptagningshem för nykomna elever; mellan de två andra elevhemmen fördelas eleverna huvudsakligen med hänsyn till sin sysselsättning i jordbruk, respektive hantverk.

Sammanfattningsvis hava de sakkunniga anfört, att skyddshemmet den 1 juli 1929 hade en beläggning av 161 elever. Dessa elever voro nämnda dag fördelade mellan de olika elevhemmen på sätt följande sammanställning utvisar.

Elever, intagna enligt 43 § 2 mom.:

Elevhem.	Elevernas ålder.	Antal.	Tillhopa.
Tomtebo	över 14 år		
Storgården	» 14 »	113	
Holmia	» 14 »		
Strandhem	under 14 »	24	137 elever

Elever, intagna enligt 43 § 3 mom.:

Elevhem.	
Hågakolonien	24 elever
	Sammanlagt 161 elever.

Efter denna redogörelse övergår jag till behandling av de sakkunnigas förslag i vad det avser ändringar i fråga om förläggningsanordningar för eleverna och dessas yrkesutbildning ävensom det i samband därmed framlagda förslaget beträffande omorganisation av vissa befattningar vid skyddshemmet.

Förslag till förläggningsanordningar.

För att erhålla en utgångspunkt vid uppgörandet av förläggningsplan hava de sakkunniga till en början berört frågan om *beläggningsfrekvensen* vid skyddshemmet.

Efter att hava erinrat om vad riksdagen i förut återgivna skrivelse den 16 maj 1929 (nr 180) uttalat i fråga om skyddshemmets utnyttjande framhålla de sakkunniga, att elevantalet vid skyddshemmet under senare år väsentligt understigit det tillgängliga antalet vårdplatser. Den 1 juli 1929 voro sålunda, såsom förut antytts, allenast 161 av skyddshemmets 220 vårdplatser belagda.

Efter en undersökning av de på beläggningsfrekvensen inverkande omständigheterna uttala de sakkunniga som sin mening, att skyddshemmet efter en omorganisation kan påräkna att erhålla ökat antal elever. Till stöd härför anföres i huvudsak följande.

Nedgången i elevantalet hänförde sig uteslutande till *elever, som avsåges i 43 § 2 mom. i lagen om samhällets barnavård.* Det vore därför tydligt, att nedgången bland annat sammanhängde med den ökade tillgången på skyddshemsplatser ute i landet. I den mån utrymmet medgåve, torde man å de av landsting, kommuner eller andra upprättade skyddshemmen ofta söka behålla även sådana elever, som till följd av sin ålder eller vanartens beskaffenhet måhända rätteligen borde sändas till det för dem särskilt avsedda skyddshemmet vid Hall. I vissa fall torde betänksamheten mot att sända elever till Hall sammanhänga med att vederbörande ansåge de på senare tid uppförda, i allmänhet vida mindre skyddshemmen vara beträffande lokaler m. m. bättre utrustade än det äldre skyddshemmet vid Hall.

Att efter en omorganisation av skyddshemmet vid Hall en ändring därutinnan kunde komma till stånd vore mycket sannolikt. Därest skyddshemmet nämligen erhölle mera *tidsenligt anordnade förläggningslokaler* för eleverna, och om *yrkesutbildningen* därstädes *anpassades efter den fria arbetsmarknadens arbetsmetoder*, kunde det på goda grunder antagas, att elevantalet skulle komma att ökas. För den närmaste framtiden hade de sakkunniga emellertid icke vågat räkna med att antalet *elever, som intoges enligt 43 § 2 mom.*, skulle stiga nämnvärt utöver det antal av 137, som den 1 juli

1929 varit å skyddshemmet intaget. I det följande hade sålunda för elever av nyssnämnda kategori räknats med ett behov av *145 vårdplatser*, därav *30* för elever *under 14 år* och *115* för elever i ålder *över 14 år*.

Angående *elever, som* lede av kroppslig sjukdom eller psykisk undermålighet och som alltså *omhändertoges enligt 43 § 3 mom.*, vore förhållandena annorlunda. För dessa gossar, som av förklarliga skäl i långt större utsträckning än andra elever behövde särskilt anpassad vård, funnes för närvarande speciell skyddshemsavdelning anordnad allenast vid Hall. Antalet därstädes intagna elever av denna kategori befunne sig också i stigande och hade den 1 juli 1929 uppgått till 24. All anledning funnes till antagande, att detta antal fortfarande komme att stiga; det kunde sålunda erinras om att dessa elever till följd av fysiska eller psykiska defekter i allmänhet ej kunde förtidsutskrivas. Med hänsyn därtill hade de sakkunniga i förevarande förslag räknat med *55 vårdplatser* för dessa elever.

På grund av nu anförda omständigheter har den av de sakkunniga *uppgjorda förläggningsplanen* beräknats för ett antal av tillhopa *omkring 200 elever*.

Vad beträffar *förläggningen av eleverna*, framhålla de sakkunniga inledningsvis, att de icke i något fall ansett sig böra för närvarande föreslå uppförandet av nya byggnader vid skyddshemmet. Enligt de sakkunnigas uppfattning kan nämligen för ett elevantal av nyssnämnda storlek tillfredsställande förläggning anordnas inom de vid skyddshemmet redan befintliga byggnaderna, under förutsättning *dels* att vissa omändringsarbeten i enlighet med i ärendet uppgjorda ritningar utföras inom dessa byggnader, *dels ock* att eleverna grupperas efter i viss mån andra grunder än vad nu är fallet.

Därefter framhålla de sakkunniga, att den nuvarande, med Kungl. Maj:ts medgivande tills vidare tillämpade anordningen för elevernas uppdelning på olika elevhem synes dem ändamålsenlig, varför de förorda, att densamma måtte bliva bestående. Härutöver föreslå de sakkunniga emellertid vidtagandet av *ytterligare åtgärder för* ernående av ett *effektivt särskiljande av eleverna*.

Vad då först angår *elever, som intagas enligt 43 § 2 mom.* i lagen om samhällets barnavård, förorda de sakkunniga, att dessa elever grupperas i främsta rummet med hänsyn till *levnadsålder*.

I förevarande avseende hava de sakkunniga anfört i huvudsak följande.

När det gällde här ifrågavarande gossar, vilkas ålder kunde växla mellan 10 och 21 år, borde samma elevhem icke nyttjas för alltför skilda åldersgrupper. De yngre eleverna komme nämligen därigenom på fritid under de äldre elevernas inflytande, ett förhållande, som kunde medföra vådor. Visserligen vore elever i mycket olika åldrar tillsammans i arbetet, men till följd av den noggrannare tillsynen under arbetstiden vore ett sådant sammanförande mindre vanskligt.

Beträffande elever under 14 år hade nyssnämnda synpunkter redan beaktats vid skyddshemmet. Även i fråga om de äldre eleverna ville de sakkunniga föreslå, att dessa med de jämkningar, som påkallades av deras intellektuella utveckling, grupperades i främsta rummet efter levnadsålder, i den mån platstillgången vid de olika elevhemmen medgåve detta. Då de i det följande för dessa elever föreslagna elevhemmen vore försedda med sovsalar både i första och andra våningen, vore i andra hand en uppdelning av eleverna efter sysselsättningens art möjlig *inom* varje särskilt hem.

För närvarande användes ett av huvudanstaltens elevhem såsom upptagningsanstalt för nykomna elever. För att även i fråga om de nykomna undvika sammanförande av alltför olika åldersgrupper, och då antalet nykomna elever, tillhörande här ifrågavarande kategori, icke torde komma att överstiga 40 elever för år, syntes särskilt upptagningshem icke behövligt. Skulle någon nykommen elev visa opålitlighet eller behöva särskilt uppmärksammas, kunde han lämpligen placeras i det i varje elevhem anordnade enkelrummet.

Ur nu anförda synpunkter anse de sakkunniga, att den redan vidtagna anordningen att förlägga yngre elever till elevhemmet *Strandhem* bör bliva bestående. Åldersgränsen uppåt för elever, som intagas å Strandhem, bör enligt de sakkunniga liksom för närvarande sättas till 14 år, varigenom alla skolpliktiga elever av här ifrågavarande kategori komma att sammanföras till en från äldre åldersgrupper skild avdelning.

Elever i ålder över 14 år böra enligt de sakkunnigas mening förläggas till huvudanstalten, i vilkens närhet såväl jordbrukets ekonomibyggnader som verkstadslokalerna äro belägna. De sakkunniga hava tänkt sig, att elevhemmen *Tomtebo* och *Storgården* skulle iordningställas för detta ändamål. Till Tomtebo skulle förläggas 56 elever i åldern 14—15 år och till Storgården 60 elever i ålder från och med 16 år.

Beträffande de *omändringsarbeten*, som med denna utgångspunkt erfordrades *inom nyssnämnda två elevhem*, hava de sakkunniga lämnat en redogörelse av i huvudsak följande innehåll.

Enligt de uppgjorda ritningarna skulle den nuvarande huvudingången till elevhemmet *Tomtebo* bibehållas men i allmänhet icke användas av de i byggnaden boende eleverna. För dessa hade på byggnadens östra långsida anordnats ingång genom en dörr, som ledde in till källarvåningen. I denna våning funnes kapprum, snyggningsrum samt rum för torkning av klädespersedlar m. m. Från vindfånget ledde en trappa upp till bottenvåningen, som innehölle bland annat ett stort sovrum, avdelat i fem sovalkover med fyra sängplatser i varje.

I övre våningen funnes en sovavdelning, omfattande nio sovalkover, likaledes med fyra sängplatser i varje, vidare bilokaler samt ett bostadsrum för en manlig befattningshavare.

I elevhemmet *Storgården* skulle likaledes den på gaveln befintliga huvudingången bibehållas. Eleverna skulle emellertid i allmänhet begagna en på byggnadens östra långsida befintlig dörr, som ledde in till bottenvåningen. I bottenvåningen funnes bland annat — jämte dagrum och bilokaler — ett stort sovrum med 24 sängplatser, fördelade på sex sovalkover.

I övre våningen, som innehölle 36 sängplatser, vore inredningen i stort sett densamma som vid Tomtebo.

Vad angår *elever, som intagas enligt 43 § 3 mom.* — elever, som lida av kroppslig sjukdom eller psykisk undermålighet — hava de sakkunniga framhållit betydelsen av att dessa elever i förläggningshänseende avskiljas från övriga elever. I anslutning härtill förordas till en början, att *Hågakolonien* definitivt upplåtes för elever av förevarande kategori, i samband varmed särskild arbetslokal bör iordningställas inom hemmet. Då emellertid, såsom framgår av det föregående, skyddshemmets behov av vårdplatser för här ifrågavarande elever när som helst kan väntas överstiga Hågakoloniens 25

platser — de sakkunniga räkna, som förut nämnts, med ett behov av sammanlagt 55 platser — hava de sakkunniga funnit angeläget undersöka, på vilket sätt vårdplatser skulle kunna anskaffas för ytterligare 30 elever.

De sakkunnigas förslag i denna del är av i huvudsak följande innehåll.

Två möjligheter för lösande av denna fråga hade under utredningens gång diskuterats, nämligen *dels* byggande av nytt elevhem, *dels* omändring av något av de nuvarande elevhemmen för här ifrågavarande ändamål.

Beträffande *byggandet av nytt elevhem* vore det tänkbart, att föreningen erhölle medgivande att få för uppförande vid Håga av ytterligare ett hem för elever, som lida av kroppslig sjukdom eller psykisk undermålighet, disponera de 75,000 kronor, som enligt mom. 2 i överenskommelsen den 12 juni 1925 skulle användas för uppförande därstädes av ytterligare elevhem. Även om ett sådant byggnadsföretag kunde genomföras till nyss angiven kostnad, vilket de sakkunniga med hänsyn till byggnadens storlek och inredning ville ifrågasätta, hade de sakkunniga likväl icke ansett nybyggnad behövlig, så länge icke samtliga för elever avsedda lokaler vid skyddshemmet blivit utnyttjade.

Då det vid huvudanstalten belägna elevhemmet *Holmia* icke tills vidare skulle behövas för övriga elever, hade de sakkunniga stannat för att föreslå, att detta hem genom omändringar gjordes användbart att jämte Hågakolonien disponeras för elever, som lede av kroppslig sjukdom eller psykisk undermålighet.

För att förhindra att dessa elever sammanfördes med andra till huvudanstalten förlagda gossar, skulle vissa omändringsarbeten utföras inom elevhemmet. Sålunda skulle samtliga för elevernas vård behövliga lokaler — såsom skolsal, matsal, arbetssal och sovrum för 30 elever — förläggas *inom* detsamma.

Mellan dessa båda elevhem — Hågakolonien och Holmia — borde enligt de sakkunnigas uppfattning eleverna fördelas med hänsyn till ålder och intellektuell utveckling. Hågakolonien, som från början avsetts och inretts för äldre elever, borde alltjämt bibehållas för äldre åldersgrupper, under det att yngre elever — förslagsvis elever under 15 år — skulle förläggas till elevhemmet Holmia.

I fråga om *elevernas utspisning* framhålla de sakkunniga önskvärdheten av att den vid huvudanstalten inom köks- och matsalsbyggnaden belägna, alltför stora matsalen uppdelas i mindre salar i enlighet med ett till yttrandet fogat ritningsförslag.

Enligt den sålunda framlagda förläggningsplanen skulle till följd av de föreslagna omändringarna inom elevhemmet Holmia sammanlagda antalet platser vid skyddshemmet minskas från 220 till 201. De sakkunniga fästa emellertid uppmärksamheten på att ett utförande av de ifrågasatta åtgärderna icke står i vägen för andra anordningar, som i framtiden kunna visa sig behövliga. För det fall att antalet elever, som intoges enligt 43 § 2 mom. barnavårdslagen, komme att stiga utöver i det föregående beräknat antal, skulle sålunda elevhemmet Holmia ånyo kunna iordningställas för dessa. Skulle samtidigt härmed antalet kroppsligt sjuka eller psykiskt undermåliga elever överstiga Hågakoloniens vårdkapacitet, kunde enligt de sakkunniga frågan om Hågakoloniens utbyggande ånyo tagas under övervägande.

Efter erinran att ett genomförande av de ifrågasatta ändringarna beträffande elevernas förläggning förutsätter vidtagande av motsvarande ändringar av de i förutnämnda överenskommelse den 12 juni 1925 intagna bestämmelserna om elevernas förläggning hava de sakkunniga framlagt följande sammanställning beträffande vårdplatsernas antal och sättet för deras användande.

Elever, intagna enligt 43 § 2 mom.:

Elevhem.	Elevernas ålder.	Antal elever.	Tillhopa.
Strandhem	under 14 år	30	
Tomtebo	14—15 år	56	
Storgården	över 16 år	60	146 elever

Elever, intagna enligt 43 § 3 mom.:

Elevhem.	Elevernas ålder.	Antal elever.	
Holmia	under 15 år	30	
Hågakolonien	över 15 år	25	55 elever
		Sammanlagt	201 elever.

Elevernas yrkesutbildning.

I fråga om elevernas yrkesutbildning hava de sakkunniga framlagt förslag såväl till ordnande av själva utbildningen som ock till beredande av lokaler för verkstadsdriften. Jag torde icke här behöva närmare ingå på dessa förslag, vilka jag — i likhet med vad statens inspektör för fattigvård och barnavård uti sitt över betänkandet avgivna, i det följande närmare omförmälda utlåtande anfört — i stort sett finner lämpliga och ägnade att medföra en ökad effektivitet av uppfostringsverksamheten, utan tillåter jag mig härutinnan hänvisa till de sakkunnigas betänkande (sid. 24—28). Här vill jag blott uttala, att en av de viktigaste fördelar, som skulle vinnas genom sakkunnigförslagets genomförande, synes mig vara den sålunda förordade nyorganisationen av yrkesutbildningen. De sakkunniga hava tänkt sig, att skyddshemmet, därest denna utbildning ordnades i enlighet med deras förslag, skulle för yrkesutbildning kunna mottaga elever även från andra skyddshem och således åtminstone för de mellansvenska länen bliva centralanstalt för vissa grenar inom sådan utbildning.

Befattningshavare.

Vad härefter beträffar antalet befattningshavare vid skyddshemmet meddela de sakkunniga, att 42 befattningshavare den 1 juli 1929 voro anställda vid skyddshemmet. Den föreslagna omorganisationen av skyddshemmet skulle enligt de sakkunnigas uppfattning kräva endast ringa ökning beträffande antalet befattningshavare. En av de sakkunniga upprättad förteckning å behövlig personal upptager tillhopa 43 befattningshavare. De sakkunniga hava då räknat med full beläggning eller 201 elever.

Däremot erfordrades, yttra de sakkunniga, *vissa ändringar i fråga om befattningarnas art och befattningshavarnas arbetsuppgifter.*

I förevarande avseende hava de sakkunniga anfört i huvudsak följande.

Avdelningen vid Håga förestodes för närvarande av en avdelningsföreståndarinna. En liknande anordning, som gåve fasthet åt organisationen och ett personligt drag åt uppfostringsverksamheten, borde vidtagas även vid övriga elevhem.

Vid Strandhem och huvudanstalten funnes visserligen för närvarande två lärare, som tillika vore avdelningsföreståndare, varjämte pastor och förste lärare vore avdelningsföreståndare vid ett elevhem. De ansatser till gruppering av eleverna under särskilda avdelningsföreståndare, som sålunda gjorts, hade emellertid icke fullföljts i önskvärd utsträckning. Detta sammanhängde sannolikt med att såväl pastorn som lärarna vore upptagna av skolarbete och expeditionsgöromål, varför de icke utanför skolarbetet kunde ägna tillräcklig tid åt eleverna. Följden bleve emellertid, att eleverna vid Strandhem och huvudanstalten under fritid vore alltför mycket hänvisade åt sig själva. En ändring därutinnan kunde icke uppnås på annat sätt, än att varje elevgrupp erhölle en särskilt anställd avdelningsföreståndare eller avdelningsföreståndarinna. Ifrågavarande befattningshavare skulle närmast under direktören svara för ordningen inom avdelningen. Han skulle vara skyldig att förskaffa sig noggrann kännedom om eleverna och ordna för deras sysselsättande under fritid m. m. För att avdelningsföreståndare skulle få en fullständigare kännedom om elevernas kunskapsförråd borde han biträda med undervisning i skolan. Med de kompetensvillkor, som komme att föreslås beträffande avdelningsföreståndare, torde nämligen dessa befattningshavare kunna erhålla behörighet att i viss utsträckning undervisa i folk- och fortsättningsskola.

I anslutning till det sålunda anförda föreslå de sakkunniga, att *avdelningsföreståndare* anställas vid vart och ett av elevhemmen Tomtebo och Storgården ävensom vid elevhemmet Hågakolonien. Den förutnämnda vid Hågakolonien anställda *avdelningsföreståndarinnan* skulle överflyttas till elevhemmet Holmia, varjämte en avdelningsföreståndarinna skulle anställas även vid Strandhem.

Sammanlagt skulle alltså efter omorganisationen vara anställda 3 avdelningsföreståndare och 2 avdelningsföreståndarinnor. Vid anställande av nyssnämnda befattningshavare finna de sakkunniga den nuvarande befattningen som överförman ävensom de fyra uppsyningsmansbefattningarna vid skyddshemmet obehövliga för uppfostringsverksamheten.

Med den hjälp i fråga om skolarbetet, som enligt vad nyss anförts skulle lämnas av avdelningsföreståndare och avdelningsföreståndarinna, och med hänsyn till att lärare skulle befrias från uppgiften att vara avdelningsföreståndare, kan enligt de sakkunnigas uppfattning antalet *lärare* — för närvarande tre — minskas till två; en av de båda lärarna skulle tillika vara gymnastik- och idrottsledare.

För en rationell jordbruksdrift och framför allt för en rationell undervisning i jordbruksarbete och lanthushållning finna de sakkunniga nödvändigt, att anstalten erhåller en befattningshavare, som är teoretiskt och praktiskt utbildad jordbrukare, samt föreslå med hänsyn härtill anställandet av en *agronom* vid skyddshemmet.

Även i vissa andra avseenden hava de sakkunniga föreslagit jämkningar beträffande befattningarnas art och befattningshavarnas arbetsuppgifter. Ifrågavarande förslag synas mig icke vara av den betydelse, att redogörelse därför behöver lämnas i detta sammanhang.

Såsom nyss antytts förorda de sakkunniga, att i det för skyddshemmet gällande reglementet intagas bestämmelser om *kompetensvillkor* även beträffande avdelningsföreståndare och avdelningsföreståndarinna. Jämväl beträffande föreståndarinnan för åkerbrukskoloniens sjukavdelning har särskild kompetensföreskrift ifrågasatts. De sakkunniga hava utarbetat förslag till dylika föreskrifter med ledning av motsvarande bestämmelser för liknande befattningshavare vid andra anstalter, särskilt statens uppfostringsanstalt å Bona och statens uppfostringsanstalter för sinnesslöa. Förslaget innebär, att *avdelningsföreståndare* skall hava avlagt folkskollärarexamen eller motsvarande examen eller styrkt sig äga likvärdig kompetens samt äga pedagogisk utbildning, att *avdelningsföreståndarinna* skall hava avlagt antingen småskollärar- eller folkskollärarexamen eller examen vid seminarium för utbildande av lärare vid skolor för sinnesslöa barn samt att *föreståndarinna för åkerbrukskoloniens sjukavdelning* skall hava avlagt examen vid sjuksköterskeskola.

Vidkommande det i det föregående omförmälda statliga *avlöningsbidraget* vill jag erinra att, enligt vad av propositionen nr 124 år 1926 närmare framgår, detsamma avser sådana befattningshavare, på vilka ledningen av uppfostringsarbetet i huvudsak vilar. Bidraget skulle enligt propositionen i allmänhet till sin storlek bestämmas med ledning av den i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) införda löneplanen, därvid avlöningarna skulle beräknas efter lägsta löneklass i ortsgrupp A av den lönegrad, som svarade mot befattningarnas art, och med hänsyn tagen jämväl till storleken av de sammanlagda avlöningsförmåner, som redan utginge till ifrågavarande befattningshavare.

Enligt bestämmelserna i Kungl. Maj:ts brev den 29 juni 1926 utgår nyssnämnda avlöningsbidrag för närvarande för de befattningshavare och med de belopp för år räknat, som angivas i följande förteckning. Jag lämnar i förekommande fall jämväl uppgift om den lönegrad, efter vilken varje bidragspost beräknas utgå.

	Kronor.	Lönegrad.
1 direktör	7,140	B 26
1 pastor, tillika förste lärare och avdelningsföreståndare	5,880	B 23
1 lärare och avdelningsföreståndare, tillika gymnastik- och idrottsledare	4,260	B 18
1 lärare och avdelningsföreståndare	3,960	B 17
1 » » »	3,960	B 17
1 överförman	1,380	—
1 uppsyningsman	2,580	B 10
3 uppsyningsmän	7,740	B 10
1 avdelningsföreståndarinna för specialavdelningen för själsligt undermåliga elever	2,220	B 7
1 föreståndarinna för åkerbrukskoloniens sjukavdelning	1,980	B 5
Summa kronor	41,100	

De sakkunniga hava, såsom förut antytts, icke ifrågasatt någon ändring beträffande avlöningsbidragens totalbelopp, 41,100 kronor. Däremot föreslå

de i anslutning till den i det föregående återgivna organisationsplanen vissa jämkningar i fråga om sättet för avlöningsbidragets fördelande.

Sålunda skulle bidrag icke erfordras till bestridande av avlöningar åt en lärare och avdelningsföreståndare, överförmannen och samtliga fyra uppsyningsmän, vilka sex befattningshavare, som förut antytts, efter omorganisationen skulle bliva obehövliga för verksamheten.

För den lärare och avdelningsföreståndare, som tillika är gymnastik- och idrottsledare, beräknas, såsom förut återgivna förteckning utvisar, avlöningsbidraget efter lönegraden B 18, under det att storleken av ifrågavarande bidrag för övriga lärare beräknas efter lönegraden B 17. Enligt de sakkunnigas förslag skulle avlöningsbidrag till skyddshemmets lärare, vilkas antal skulle minskas från tre till två, i båda fallen utgå efter lönegraden B 17. I detta sammanhang påpeka de sakkunniga, att lärare ävensom pastor och förste lärare icke vidare böra benämnas avdelningsföreståndare.

Vidkommande övriga poster i förteckningen hava de sakkunniga räknat med oförändrade belopp.

Vad angår de befattningshavare — en agronom, tre avdelningsföreståndare och en avdelningsföreståndarinna — vilka skulle nyanställas vid skyddshemmet, framhålla de sakkunniga, att bidrag böra utgå till bestridande av avlöningar åt dessa fyra befattningshavare, då de vore avsedda för det egentliga uppfostringsarbetet. Bidragens storlek hade i förslaget avvägts i enlighet med de grunder, som tillämpats vid beräkningen av övriga avlöningsbidrag.

Under åberopande av vad sålunda och i övrigt anförts hava de sakkunniga föreslagit, att statens bidrag till avlöningar åt befattningshavare vid skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall måtte utgå på det sätt och i den omfattning, som framgår av följande tablå:

	Kronor.	Lönegrad.
1 direktör	7,140	B 26
1 pastor och förste lärare	5,880	B 23
1 agronom	4,260	B 18
1 lärare, tillika gymnastik- och idrottsledare	3,960	B 17
1 lärare	3,960	B 17
1 avdelningsföreståndare	3,240	B 14
2 avdelningsföreståndare	6,480	B 14
1 avdelningsföreståndarinna för specialavdelningen för själsligt undermåliga elever	2,220	B 7
1 avdelningsföreståndarinna för elevhemmet för skolpliktiga elever	1,980	B 5
1 föreståndarinna för åkerbrukskoloniens sjukavdelning	1,980	B 5
Summa kronor	41,100.	

I likhet med vad nu är fallet skulle avlöningsbidrag utbetalas månadsvis i efterskott med skyldighet för föreningens styrelse att tillse, att i åkerbrukskoloniens räkenskaper lämnades sådan redovisning för åtnjutna avlöningsbidrag, att bidragens användning kunde beträffande varje befattningshavare vederbörligen kontrolleras.

Såsom ytterligare förutsättning för avlöningsbidragets utbetalande anse de sakkunniga böra föreskrivas, att, där särskilda villkor äro stadgade för erhållande av anställning vid skyddshemmet, avlöningsbidrag skall utgå endast till befattningshavare, som uppfyller dessa villkor, ävensom att skyddshemmets ansökningar om statsbidrag skola före utbetalandet granskas av statens skyddshemsinspektör.

Kostnadsberäkning m. m.

Jag övergår härefter till att behandla de sakkunnigas förslag i vad det avser kostnaderna för genomförandet av den föreslagna omorganisationen jämte andra därmed sammanhängande frågor.

Vidkommande kostnaderna för utförandet av föreslagna omändringsarbeten inom huvudanstaltens tre elevhem och matsalsbyggnad skulle dessa enligt ett till sakkunnigförslaget fogat, av byråingenjören hos byggnadsstyrelsen J. Telander upprättat kostnadsförslag draga en totalkostnad av 95,000 kronor. Härav beräknas emellertid ett belopp av 33,500 kronor åtgå för sådana underhållsarbeten, som — oberoende av omändringarna — måste efter hand utföras för att hålla byggnaderna i tillfredsställande skick. Kostnaden för de egentliga omändringsarbetena skulle således stanna vid 61,500 kronor.

De sakkunniga hava, som inledningsvis anförts, icke ingått på frågan, i vad mån statens medverkan skulle erfordras för bestridande av nyssnämnda kostnader. Denna fråga kunde nämligen enligt de sakkunnigas mening besvaras först sedan föreningen haft tillfälle yttra sig om föreningens ekonomiska bärkraft. Föreningens utlåtande i sistnämnda hänseende vore enligt de sakkunniga likaledes erforderligt för bedömandet av såväl frågan, huruvida nu utgående hyresbelopp samt ersättningar för icke belagda platser å skyddshemmet kunde anses bliva tillräckliga efter omorganisationen, som frågan om statens övertagande av skyddshemmet. De sakkunniga hava fördenskull icke heller ingått på behandling av sistnämnda två frågor.

Avgivna utlåtanden.

I sitt förenämnda utlåtande den 5 november 1929 har emellertid, såsom i det föregående antytts, föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina gjort framställning om att staten i olika hänseenden måtte bringa föreningen ytterligare ekonomisk hjälp.

Över de sakkunnigas förslag och föreningens ifrågavarande framställning hava infordrade utlåtanden därefter avgivits av statskontoret den 21 november 1929, statens inspektör för fattigvård och barnavård den 30 november 1929 samt skolöverstyrelsen den 10 december 1929.

Styrelsen för föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina har i sitt utlåtande uttalat sin anslutning i huvudsak till de sakkunnigas förslag. Styrelsen ställer sig emellertid i viss mån tveksam i fråga om möjligheten och lämpligheten att på förhand fastslå detaljerna i förslaget, och anser att, i den mån prövningsrätt icke kan medgivas styrelsen, bestämmandet bör förbehållas Kungl. Maj:t utan bundenhet gent emot riksdagen annat än beträffande de allmänna dragen.

Vidkommande det statliga avlöningsbidraget, som i förslaget bibehållits vid nu utgående belopp, finner sig styrelsen icke kunna för närvarande be-

stämt uttala sig i frågan, då de nya förläggningsanordningarna måhända kunde komma att medföra ökat personalbehov, som föreningen saknade möjlighet att med egna medel tillgodose.

I fråga om kostnaderna för de föreslagna byggnadsarbetena påpekar styrelsen, att de sakkunniga icke i sitt förslag upptagit någon kostnad för de omändringsarbeten, som måste utföras inom elevhemmet Strandhem för att där bereda plats för 30 elever. Med hänsyn till att de i de sakkunnigas kostnadsförslag avsedda underhållsarbetena, vilka under vanliga förhållanden kunde fördelas på ett flertal år, i förevarande fall med nödvändighet måste utföras samtidigt med omändringsarbetena, anser styrelsen vidare, att posten för ändringsarbeten borde belastas även med någon del av det belopp, som av de sakkunniga beräknats för underhållsarbeten. I enlighet härmed finner styrelsen kostnaden för ändringsarbetena lämpligen böra beräknas till 75,000 kronor, medan det återstående beloppet, 20,000 kronor, skulle avses för underhållsarbeten.

Härefter meddelar styrelsen, att föreningen är villig medverka till genomförande av de sakkunnigas förslag under förutsättning, att föreningen, som saknar medel för utförande av de ifrågasatta ändringsarbetena, av statsmedel erhåller understöd för ifrågavarande ändamål med det beräknade beloppet, 75,000 kronor, ävensom viss ersättning för obelagda platser.

Vad *understödet* beträffar, begäres detta såsom anslag eller, om detta icke låter sig göra, i form av lån. I sistnämnda hänseende anför föreningen i huvudsak följande.

Ett belopp av 75,000 kronor funnes ännu outtaget av det lån å sammanlagt 200,000 kronor, som föreningen enligt avtalet den 12 juni 1925 av Kungl. Maj:t tillerkänts för uppförande å hemmanet Håga inom åkerbrukskolonien Halls område av en särskild avdelning för skyddslingar, intagna enligt 43 § 2 mom. i barnavårdslagen. Ehuru nämnda 75,000 kronor vore anslagna till eventuellt utökande av Hågaavdelningen i och för dess omförmälda uppgift, vore det måhända möjligt att, därest i enlighet med det föreliggande förslaget Hågaavdelningen användes för annan skyddslingskategori — psykiskt efterblivna av högre åldersklasser — dessa 75,000 kronor kunde med riksdagens medgivande i stället få disponeras för nu avsedda ändamål. Beloppet skulle i allt fall tillgodose jämväl sitt ursprungliga syfte. De ifrågasatta ändringsarbetena hade ju till ändamål att bereda möjlighet att vid huvudanstalten med lämplig förläggning mottaga dels de ursprungligen för Hågaavdelningen avsedda eleverna samt dels de yngre psykiskt efterblivna, båda kategorierna tillförda Hall på grund av barnavårdslagens nya stadganden. Utan de föreslagna ändringsarbetena vid huvudanstalten bleve utan tvivel vida dyrbarare nybyggnader nödvändiga vid Håga eller annorstädes för att kunna bereda lämplig vård åt de många till ålder och förutsättningar olikartade elevgrupperna. Behoven syntes på billigaste sätt tillgodoses genom de föreslagna åtgärderna.

I fråga om villkoren för det ifrågasatta lånet hemställer styrelsen, att desamma måtte i huvudsak anslutas till vad som nu gäller beträffande det belopp av 125,000 kronor, som föreningen tidigare såsom lån uppburit av det i förutnämnda överenskommelse den 12 juni 1925 omförmälda lånebeloppet

av 200,000 kronor. Ränta skulle alltså erläggas efter en räntefot av 5 % och föreningen skulle — utöver nu utgående hyresbidrag — äga såsom hyresbidrag årligen uppbära ett belopp av 5,250 kronor, motsvarande 7 % å det begärda lånebeloppet 75,000 kronor.

Vad beträffar *ersättningen för obelagda platser* hemställer styrelsen, att för de tider på året, då inom elevhemmen Hågakolonien eller Holmia befintlig vårdplats icke vore belagd, ersättning för sådan plats skulle utgå vid Hågakolonien med 700 kronor och vid elevhemmet Holmia med 500 kronor för år.

Statskontoret, som i sitt yttrande endast uppehåller sig vid de ekonomiska konsekvenserna av de sakkunnigas förslag, delar icke den av föreningsstyrelsen framförda meningen, att de ifrågasatta underhållsarbetena måste utföras genast och i sammanhang med omändringsarbetena. Statskontoret finner hinder ej möta att låta förstnämnda arbeten utföras successivt, eventuellt under loppet av flera år, varigenom kostnaderna enligt styrelsens uttalande skulle kunna nedbringas.

Vidare yttrar statskontoret:

Då de ifrågasatta arbetena ej avsåge nybyggnad utan endast omändring av befintliga byggnader, vore det enligt statskontorets mening lämpligast att anvisa det erforderliga bidraget till kostnaderna för desamma i form av anslag, antingen av lotterimedel eller av skattemedel, i senare fallet såsom extra anslag under riksstatens femte huvudtitel. Skulle dylik anvisning finnas ej böra ifrågakomma, syntes intet vara att erinra mot att riksdagens medgivande utverkades att för ändamålet disponera återstoden av det anslag å 200,000 kronor, som på sin tid beviljades av 1925 års riksdag under titeln utgifter för kapitalökning att täckas av lånemedel. Anlitades denna utväg, torde emellertid kostnadsbidraget böra utgå i form av lån mot inteckningar i föreningens fastigheter vid Hall. För detta tilläggslån syntes föreningen böra erlägga 5 % ränta årligen men å andra sidan av staten utbekomma motsvarande belopp såsom hyra för de ombyggda elevhemmen. I andra fall beviljad och av föreningen nu begärd ersättning för byggnadernas underhåll och inträffande värdeminskning, 2 % av byggnadskostnaderna, kunde statskontoret icke tillstyrka. Då det här icke vore fråga om nybyggnad, avseende utökning av anstaltens lokaler, funne statskontoret icke heller anledning föreligga att i förevarande sammanhang lämna ytterligare medgivande om ersättning för icke belagda platser vid anstalten. I övrigt syntes tidigare träffade låneavtal kunna läggas till grund för villkoren för det nu ifrågasatta lånet.

Statens inspektör för fattigvård och barnavård finner de sakkunnigas förslag till omorganisation av anstalten särdeles lämpligt. Att de sakkunniga ej föreslå någon nybyggnad utan i fråga om förläggningen helt använda sig av befintliga byggnader synes inspektören vara särskilt beaktansvärt.

Skolöverstyrelsen har i sitt yttrande icke ingått på frågan om de ekonomiska konsekvenserna av förslaget. Vad beträffar övriga delar av förslaget finner skolöverstyrelsen anledning till erinran endast beträffande de av de sakkunniga föreslagna kompetensvillkoren. Då avdelningsföreståndare enligt förslaget skola meddela undervisning i skyddshemmets skolor, håller näm-

ligen överstyrelsen före, att deras fackliga och pedagogiska utbildning bör, för såvitt de icke avlagt folkskollärarexamen, godkännas av överstyrelsen, innan de kunna vinna anställning vid skyddshemmet i nu ifrågavarande egenskap. Enligt överstyrelsens mening bör vidare föreskrift lämnas därom, att av skolöverstyrelsen meddelad behörighetsförklaring erfordras för erhållande av anställning såsom lärare vid inom skyddshemmet anordnad fortsättningsskola.

Departementschefen. Såsom av det föregående framgår, är skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall den enda nu befintliga centralanstalten för sådana vanartade gossar, som avses i 43 § 2 och 3 mom. i lagen om samhällets barnavård. Under dessa förhållanden är det givetvis av synnerlig vikt, att anstalten är ordnad på bästa möjliga sätt. En omläggning i den riktning de sakkunniga förordat synes mig oundgängligen erforderlig för att anstalten skall kunna fylla denna sin uppgift. Vad närmast angår förläggningsanordningarna kräves, att desamma medgiva en lämplig uppdelning av eleverna, vilka i fråga om vanartsgrad, ålder och utveckling i övrigt sinsemellan förete stora olikheter. Med de i förutnämnda överenskommelse den 12 juni 1925 införda bestämmelserna om elevernas förläggning åsyftades också att tillgodose nyssnämnda synpunkt. Vad föreningens styrelse och sedermera de sakkunniga anfört om i samband med tillämpningen av ifrågavarande bestämmelser yppade olägenheter synes mig emellertid tydligt ådagalägga behovet av ändring i fråga om förläggningsplanen.

De sakkunnigas förslag till förläggningsplan utgår från ett beräknat elevantal av omkring 200. Denna beräkning synes mig kunna godtagas under förutsättning att de ifrågasatta ändringarna genomföras. Elevantalet utgjorde den 1 februari 1930 159 och utvisar alltså ingen väsentlig ändring i förhållande till det i sakkunnigförslaget angivna antalet.

Enligt planen, som i vissa delar ansluter sig till en med Kungl. Maj:ts medgivande för närvarande provisoriskt tillämpad anordning för elevernas förläggning vid skyddshemmet, skulle bland annat definitiv förflyttning ske från Hågakolonien till huvudanstalten av sådana äldre elever, som omhändertagas enligt 43 § 2 mom. i barnavårdslagen. Denna åtgärd synes mig såväl med hänsyn till uppfostringsarbetet som ur ordningssynpunkt innebära påtagliga fördelar. Av samma grunder torde också anordningen att till den mera avsides belägna Hågakolonien förlägga äldre elever, som lida av kroppslig sjukdom eller psykisk undermålighet (43 § 3 mom.), få anses lämplig. Även av de sakkunniga i övrigt förordade anordningar beträffande elevernas uppdelning — vilka självfallet vid behov få jämkas efter föreliggande förhållanden — liksom de sakkunnigas förslag till omändringsarbeten synas mig övertygande motiverade. Förslaget innebär den fördelen, att om stegrat platsbehov i framtiden skulle uppstå, detta kan tillgodoses utan nya principiella omläggningar. Med anledning av ett under förliden höst framlagt men ännu under remiss till vederbörande myndigheter liggande förslag om överflyttande till Hall av en del av den verksamhet, som för närvarande bedrives vid statens uppfostringsanstalt å

Salbohed för sinnesslöa gossar, torde i detta sammanhang böra påpekas, att av mig nu förordade anordningar icke lära hindra en utvidgning eller förändring framdeles av skyddshemmets verksamhet i sådan riktning, som avses i sistnämnda förslag.

Ur nu anförda synpunkter tillstyrker jag en sådan ändring av de i nyssnämnda överenskommelse intagna bestämmelserna, att föreningens medverkan i förevarande uppfostringsarbete kommer att avse omhändertagandet av *dels* i 43 § 2 mom. omförmälda elever till det antal, som elevhemmen Strandhem, Tomtebo och Storgården enligt föreliggande förslag medgiva, *dels ock* intill 55 kroppsligt sjuka eller psykiskt undermåliga elever, vilka på sätt förut antytts skola förläggas till elevhemmen Holmia och Hågakolonien.

De sakkunnigas förslag till omorganisation av vissa befattningar vid skyddshemmet finner jag mig i huvudsak kunna biträda. I fråga om kompetensvillkor för avdelningsföreståndare synes mig emellertid det av skolöverstyrelsen framlagda förslaget i nämnda hänseende vara att föredraga, eftersom skyddshemmet därigenom skulle tillförsäkras avdelningsföreståndare, vilkas lämplighet såsom lärare prövats av sakkunnig myndighet. Även överstyrelsens förslag om behörighetsförklaring för lärare i fortsättningsskola vid skyddshemmet synes mig böra vinna beaktande vid genomförandet av de ändringar i det för skyddshemmet fastställda reglementet, som böra bliva en följd av organisationsförslagets godkännande.

Vad avlöningsbidraget beträffar, hava de sakkunniga icke ifrågasatt någon ändring av beloppets storlek, 41,100 kronor, men däremot föreslagit vissa jämkningar i fråga om sättet för beloppets fördelande i avseende å avlöningar till olika befattningshavare ävensom beträffande villkoren för bidragets utbetalande. Ifrågavarande förslag giver jag min anslutning. Kungl. Maj:t torde böra meddela de ändringar i avseende å föreskrifterna rörande bidragets utbetalande m. m., som vid bifall härtill påkallas. Liksom hittills varit fallet bör bidragsbeloppet i fråga givetvis betraktas såsom ett maximum för år räknat.

Till de sakkunnigas förslag beträffande yrkesutbildningen har jag redan i det föregående givit min principiella anslutning.

Härefter övergår jag till behandling av frågan om *de ekonomiska konsekvenserna* vid en omorganisation av skyddshemmet i enlighet med de sakkunnigas förslag.

I föreningsstyrelsens förevarande framställning förklaras, att föreningen icke enbart med egna medel kan genomföra den ifrågasatta omläggningen av skyddshemmets verksamhet. Detta förhållande finner jag förklarligt med tanke på de ekonomiska svårigheter, som på sätt i det föregående antytts upprepade gånger mött föreningen under de senaste åren. Med hänsyn till nödvändigheten av ifrågavarande omläggning och då statsinköp av Hall med där anlagda åkerbrukskoloni m. m. åtminstone för närvarande endast i sista hand torde böra tagas under övervägande, vill jag alltså förorda, att staten på annat sätt träder emellan.

Ett sådant bispringande från statens sida skulle enligt föreningsstyrelsens hemställan ske i form av *dels* understöd för utförande av de föreslagna omändringsarbetena, *dels* ökat hyresbidrag, *dels ock* ersättning för obelagda platser även inom elevhemmet Holmia.

Vad först angår den beräknade *kostnaden för ändringsarbetena* anser styrelsen densamma med hänsyn till av omständigheterna påkallade underhållsarbeten böra höjas från av de sakkunniga beräknade 61,500 kronor till 75,000 kronor, vilket belopp enligt styrelsen skulle av staten tillhandahållas föreningen. I likhet med statskontoret finner jag emellertid de av föreningen till stöd för sistnämnda beräkning anförda skälen ej tillräckligt övertygande för att motivera ett frångående av de sakkunnigas kostnadsförslag. Denna fråga har emellertid, med det förslag jag ämnar framlägga, icke någon direkt betydelse i detta sammanhang.

Vid övervägande av frågan, i vilken form en hjälp från staten till byggnadskostnaderna bör lämnas, har jag ansett mig icke kunna tillstyrka vare sig anslag under verkliga utgifter å riksstaten eller, såsom statskontoret alternativt förordar, bidrag av lotterimedel. Liksom vid andra liknande tillfällen under de senaste åren, då det gällt hjälp åt anstalten, torde det ifrågasatta understödet böra tillhandahållas föreningen såsom lån mot inteckningar i egendomen Hall. Härför talar enligt min mening särskilt den omständigheten, att ett av riksdagen redan anvisat, ehuru av föreningen ännu ej utnyttjat lånebelopp skulle kunna göras tillgängligt för ändamålet.

Av det åt föreningen av 1925 års riksdag — under utgifter för kapitalökning, fonden för låneunderstöd, såsom reservationsanslag att utgå av tillfälliga lånemedel — beviljade statslånet å 200,000 kronor är nämligen, såsom av det föregående framgår, ett belopp av 75,000 kronor ännu outtaget. Ifrågavarande belopp — som med hänsyn till föreskrifterna i kungörelsen den 14 juni 1928 (nr 209) med vissa bestämmelser angående äldre reservationsanslag kan med Kungl. Maj:ts medgivande få stå till föreningens förfogande under ytterligare högst ett budgetår utöver det nuvarande — är enligt bestämmelserna i förutnämnda överenskommelse den 12 juni 1925 avsett för uppförande vid Håga av ytterligare byggnader för 25 äldre elever, tillhörande den i 43 § 2 mom. i barnavårdslagen omförmälda elevgruppen. Härvid vill jag emellertid erinra om att nyssnämnda elevgrupp enligt förevarande förslag definitivt skulle förläggas icke vid Hågakolonien utan vid huvudanstalten. Ett utbyggande av Hågakolonien för det ursprungligen avsedda syftet skulle alltså vid bifall till denna förläggningsanordning icke ifrågakomma. Med den anvisade utvägen för beredande av vårdplatser åt kroppsligt sjuka eller psykiskt undermåliga elever lärer ej heller för detta ändamål erfordras någon utökning av Hågakolonien. Under sådana förhållanden och med hänsyn till att de föreslagna omändringsarbetena äro ägnade att — om ock i annan form — tillgodose i förutnämnda överenskommelse angivna syften, finner jag mig böra biträda det av styrelsen alternativt framlagda förslaget om ändrade bestämmelser rörande användandet av återstoden av det i nyssnämnda överenskommelse omförmälda statslånet. Jag tillstyrker alltså, att av återstående 75,000 kronor erfor-

derligt belopp får av föreningen disponeras till utförande av de i det föregående omförmälda ändringsarbetena. Till en sådan jämkning av avtalsbestämmelserna torde emellertid, såsom statskontoret framhåller, riksdagens medgivande böra inhämtas.

I fråga om villkoren för lånet har styrelsen föreslagit, att i tillämpliga delar skulle följas de grunder, som i överenskommelsen den 12 juni 1925 stadgats beträffande där omförmälda, av föreningen disponerade lån å 125,000 kronor till Hågakoloniens byggande. Då emellertid förevarande lånebelopp skall användas icke vid Hågakolonien utan vid huvudanstalten, synes det mig av praktiska skäl lämpligast, att villkoren i huvudsak anslutas till de bestämmelser, som gälla för det i Kungl. Maj:ts brev den 29 juni 1926 omförmälda statslånet å 350,000 kronor, med iakttagande att lånet skall med hela beloppet stå till föreningens förfogande under budgetåret 1930/1931. I anslutning härtill torde föreningen böra tillförbindas att ej mindre till säkerhet för det nu förordade lånebeloppet å högst 75,000 kronor än även till ytterligare säkerhet för nyssberörda två lånebelopp å 125,000 kronor och 350,000 kronor ävensom det år 1929 beviljade lånebeloppet å 100,000 kronor avlämna i föreningens förut omförmälda fem fastigheter, vilka utgöra egendomen Hall, meddelade inteckningar tillhopa motsvarande det nya lånebeloppet, att gälla med förmånsrätt näst efter de till säkerhet för de tre tidigare lånen redan avlämnade inteckningarna. En förutsättning för lånet bör givetvis vara, att ifrågavarande omändringsarbeten utföras väsentligen på sätt och i den omfattning de sakkunniga förordat, dock med de jämkningar, som från Kungl. Maj:ts sida kunna medgivas.

Bland bestämmelserna för 1926 års lån — liksom bland de beträffande de för 1929 års lån stadgade villkoren — finnes, såsom av det föregående framgår, föreskrift därom att vederbörande lån må gå i avräkning å den blivande köpeskillingen, för den händelse staten skulle vilja övertaga anstalten. Den köpeskilling, som staten därvid skulle hava att erlägga, har fixerats till 500,000 kronor, för vilket belopp staten skulle äga övertaga egendomen Hall jämte åkerbrukskolonien samt döda och levande inventarier, därvid dock undantaget det för Hågakolonien avsedda jordbruksområdet med därå uppförda byggnader. I betraktande av den stegring av värdet å anstaltens byggnader, som genom av föreningen — ehuru med hjälp av statslån — nedlagda kostnader kommer att uppstå på grund av de nu ifrågavarande ändringsarbetenas utförande, synes det billigt att, såsom från föreningsstyrelsens sida under hand ifrågasatts, den sålunda bestämda köpeskillingen i någon mån höjes. Med ledning av den gjorda uppskattningen av de byggnadskostnader, som icke böra anses motsvara normalt underhåll, synes denna höjning av köpeskillingen skäligen böra uppskattas till 50,000 kronor, vadan den totala köpeskillingen skulle komma att uppgå till 550,000 kronor. En förutsättning för att detta belopp skall gälla vid en framtida överlåtelse bör givetvis vara, att anstaltens byggnader då befinnas vara väl underhållna.

Även beträffande det nu förordade lånebeloppet å högst 75,000 kronor

torde böra föreskrivas, att det skall gå i avräkning å den sålunda bestämda köpeskillingen. Därest hela lånebeloppet 75,000 kronor skulle av föreningen tagas i anspråk, skulle det sammanlagda lånebelopp, som skall gå i avräkning på köpeskillingen, komma att uppgå till 525,000 kronor. Därvid är emellertid att märka att, enligt vad jag inhämtat, föreningen av det år 1929 beviljade lånebeloppet hittills blott uttagit 75,000 kronor; om ändring ej sker härutinnan, skulle alltså avräkningsbeloppet bliva 500,000 kronor.

Riksdagens medgivande torde böra inhämtas till den nu förordade beräkningen av köpeskillingen. I händelse av bifall härtill bör stadgande därom intagas bland villkoren för det nu förordade lånebeloppet samt ändring ske i villkoren för 1926 och 1929 års lån.

Vad härefter angår styrelsens begäran om *hyresbidrag* kan jag i motsats till statskontoret icke finna skälig anledning att beträffande förevarande lånebelopp beräkna detta bidrag efter andra grunder än de hittills tillämpade. Oavsett storleken av det lån, som av föreningen kommer att lyftas för utförande av omändringsarbetena och varå föreningen skall hava att erlägga ränta, synes i anslutning till det nyss sagda och med hänsyn till vad i ärendet förekommit det belopp, varå hyra skall beräknas, böra fastställas till 50,000 kronor. Jag föreslår alltså, att föreningen utöver redan utgående hyresbelopp — tillhopa (8,750 + 24,500) 33,250 kronor — erhåller ytterligare understöd i nu nämnda hänseende med 3,500 kronor för år räknat, motsvarande 7 % å beloppet 50,000 kronor. Sistnämnda bidragsbelopp torde liksom övriga till skyddshemmet utgående hyresbidrag böra utbetalas halvårsvis i förskott, första gången den 1 juli 1930, dock att bidraget intill dess elevhemmet Holmia efter omändringen tagits i bruk torde böra utgå allenast efter 5 % eller efter 2,500 kronor för år.

Såsom framgår av det föregående, har föreningsstyrelsen förutsatt, att den ändrade användningen av Hågakolonien icke i huvudsak skall föranleda rubbning av de villkor, som enligt överenskommelsen den 12 juni 1925 äro fästade vid det av föreningen uppburna statslånet å 125,000 kronor. Denna uppfattning delar jag. I anslutning härtill skulle *ersättning för obelagd plats* inom Hågakolonien även efter genomförande av det föreliggande förslaget utgå med 700 kronor för år räknat.

Härutöver har styrelsen emellertid begärt liknande ersättning även i avseende å de blivande 30 vårdplatserna inom elevhemmet Holmia, i detta fall i form av gottgörelse med 500 kronor för år för varje icke belagd plats. Statskontoret grundar sin erinran mot denna framställning på den omständigheten, att det här icke vore fråga om nybyggnad, avseende utökning av anstaltens lokaler. Med anledning härav vill jag påpeka, att dylik ersättning, som för närvarande i olika former utgår till ett flertal anstalter såväl inom skyddshemsverksamheten som utom densamma, icke i första hand utgör gottgörelse för byggnadskostnader eller dylikt utan främst avser att i händelse av minskad beläggningsfrekvens garantera vederbörande anstalt att till de allmänna omkostnader, som äro väsentligen oberoende av det befintliga elevantalet, erhålla ett visst bidrag, i den mån dylika kostnader belöpa på

de lediga platserna. Anordningen avser sålunda att möjliggöra uppställandet av en hållbar driftskalkyl vid anstalten. Med hänsyn härtill och då jag finner det av styrelsen begärda beloppet skäligt, vill jag förorda styrelsens förslag i nu anförda hänseende. Ersättningen torde böra utbetalas från det till skyddsuppfostran anvisade förslagsanslaget, dock först sedan elevhemmet Holmia blivit fullt iordningställt och tagits i bruk. Då detta icke torde kunna ske förrän tidigast den 1 juli 1931, lärer av här ifrågavarande anledning någon ökning i belastningen å detta anslag under nästa budgetår icke vara att förvänta. Den obetydliga belastningsökning, som skulle följa av bifall till förslaget om höjd hyresersättning, synes icke behöva verka rubbning av det för nästa budgetår äskade anslagsbeloppet.

Samtliga ändringar, vilka i huvudsaklig anslutning till av mig här tillstyrkta förslag kunna finnas erforderliga i avseende å de bestämmelser om lån och statsbidrag m. m., som finnas uti tidigare överenskommelser med föreningen, torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga. Därvid torde det måhända för överskådlighetens skull bliva lämpligt att sammanföra de äldre bestämmelser, som alltjämt skola gälla, och de nu förordade bidrags- och lånevillkoren i en ny överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och föreningen.

På grund av vad jag sålunda i skilda hänseenden anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

ej mindre att från det ordinarie förslagsanslaget till skyddsuppfostran må till föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina utgå *dels* hyra för de för elever avsedda byggnaderna vid skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall, *dels* bidrag till avlöningar åt vissa befattningshavare vid skyddshemmet *dels ock* ersättning för icke belagda platser därstädes, allt i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordade ändrade grunder,

än även att återstoden, 75,000 kronor, utav det lån å 200,000 kronor, som 1925 års riksdag beviljat nämnda förening för uppförande av vissa elevbyggnader vid skyddshemmet, må, i den mån så erfordras, användas i huvudsaklig enlighet med vad här tillstyrkts,

samt att i samband därmed förut fastställda villkor såväl för nyssnämnda lån som ock för de lån, som av 1926 och 1929 års riksdagar beviljats föreningen, må ändras väsentligen i enlighet med vad i det föregående förordats.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Åke Natt och Dag.